

ELŐTERJESZTÉS

Dombóvár Város Önkormányzata Képviselő-testületének 2015. december 17-i rendes ülésére

Tárgy: Tájékoztató a Gólyavári régészeti feltárásról

Előterjesztő: Szabó Loránd polgármester

Készítette: Polgármesteri Kabinet

Tárgyalta: Pénzügyi és Gazdasági Bizottság
Humán Bizottság

Tanácskozási joggal meghívott: Berta Adrián régész, ásatásvezető
Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézet

Készítő részéről ellenőrizte:
Enczel Istvánné csoportvezető, Polgármesteri Kabinet

Költségvetési, pénzügyi-gazdálkodási szempontból ellenőrizte:
Kovács Gyula Pénzügyi Iroda irodavezető

Törvényességi szempontból ellenőrizte:
dr. Letenyei Róbert jegyző

Tisztelt Képviselő-testület!

Dombóvár Város Önkormányzata 2014. március 3-án hosszú távú együttműködési megállapodást kötött a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékével annak érdekében, hogy megvalósítsa a középkori dombóvári vár (un. „Gólyavár”) feltárását. A munkálatok 2014-ben el is kezdődtek, majd a Képviselő-testület 128/2015.(III.26.) Kt. határozatában ismét felhatalmazott arra, hogy a 2015. évi együttműködési megállapodást aláírjam, meghatározva benne az ásatás során felmerülő költségeket. Az Önkormányzat 196/2015. (IV. 30.) Kt. határozatával hagyta jóvá, hogy a 2014 évben fellelt leletek restaurálását a Wosinszky Mór Megyei Múzeum Régészeti Osztálya, míg a leletek gyűjteményi nyilvántartásba vételét a Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Régészeti Tanszéke végezze.

A munkálatok elvégzésére Dombóvár Város Önkormányzata 2015. évi költségvetésében 3 millió forintot különített el.

Fentieket figyelembe véve a Régészeti Tanszék vállalta az ásatási engedélyhez szükséges dokumentáció elkészítését, az ásatás szakmai vezetését, dokumentálását és az ásatási dokumentáció hatályos jogszabályok szerinti elkészítését valamint a régészeti feltáráshoz szükséges szakmai munkatársakat, úgymint ásatásvezető, technikusok és régészhallgatók. Az ásatási engedélyt Dombóvár Város Önkormányzata nemcsak 2015-re, hanem 2016-ra is megkapta.

Dombóvár Város Önkormányzata biztosította mindezen munkák anyagi fedezetét (ásatásvezető, technikusok honoráriumai, a dokumentációk elkészítésének költségei, a szükséges ásatási felszerelés biztosítása, étkezési költségek).

Az ásatási munkálatok 2015. július 1-től szeptember 2-ig tartottak, amelynek rövid beszámolója az előterjesztés mellékletét képezi. Részletes beszámolót az ásatások lefolytatásáról és az elért eredményekről Berta Adrián régész, ásatásvezető fog adni bizottsági ülésen. Az ásatás során feltárt leletek jelenleg a Dombóvári Helytörténeti Múzeumban találhatóak.

A 2014-ben feltárt leletek restaurálása elkészült, amelyek jelenleg a Dombóvári Helytörténeti Múzeumban találhatóak. A nyilvántartásba vételt a Szegedi Tudományegyetem vállalta, ehhez azonban a leleteket el kell szállítani a Régészeti Tanszékre, amelynek várható időpontja 2016 februárjára tehető.

Össességében az ásatásokra 2015-ben rendelkezésre álló mintegy 3 millió forint az alábbiak szerint került felhasználásra.

Költségek megnevezése	Tervezett költség (Ft)	Felhasznált költség (Ft)	Megjegyzés
Tolna Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatási szolgáltatási díj	28.000	0	2015-ben nem kellett már engedélyt kérni!

Közép-Dunántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség Igazgatási szolgáltatási díj	8.500	8.500	Kifizetésre került
Szakmai munkatársak (ásatásvezető, technikusok)	1.344.000	1.344.000	Kifizetésre került
Felszerelés, egyéb költségek	300.000	429.180	Részletes költségkimutatás a 2. sz. mellékletben
Étkezési költség	375.000	0	A T-Gasztró Kft. az étkezést ingyenesen biztosította az ásatásvezető, technikusok és régészhallgatók számára
Restaurálás	762.000	762.000	Kifizetésre került
Nyilvántartásba vétel	180.000	0	2016-ban elvégzendő feladat
Összesen	2.997.500	2.543.680	

***Határozati javaslat
a Gólyavári régészeti feltárásokról***

Dombóvár Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a 2015. évi Gólyavári régészeti feltárásokról szóló beszámolót elfogadja.

Szabó Loránd
polgármester

DOMBÓVÁR–GÓLYAVÁR
2015. július 1. – szeptember 2.

Ásatási engedély száma: TO-04D/40/816–8/2015

Lelőhely azonosító: 21275

A feltárást végző intézmény: Szegedi Tudományegyetem – Régészeti Tanszék

Dombóvár Város Önkormányzata felkérésére a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszéke 2015 nyarán tovább folytatta a Dombóvár–Gólyavár néven ismert régészeti lelőhely feltárását.

A középkori vár területén 2015. július 1. és szeptember 2. között folyó régészeti feltárás során öt kutatóárok, két szelvény és két szonda nyitására került sor, összesen 184 m²-en. Négy kutatóárkot a feltételezett várfalak középtengelyére nyitottunk rá, míg az utolsót a várudvaron húztuk ki, K–Ny-i irányban. Ezeket teljesen, az altalajt képező, Kapos által lerakott homokhordalékig feltártuk. Az egyik szelvényt a kaputorony feltételezett helyén, a másikat pedig az É-i oldalon, az ÉK-i és a középső falcsonk között nyitottuk. Ezeket csak részlegesen tártuk fel. Az ÉK-i és az ÉNy-i falcsonkok külső oldalait 1–1 szondával kutattuk meg, az előbbinél csak a jelenkori talajszinthez tartozó réteget távolítottuk el, míg az utóbbinál szintén sikerült elérnünk az altalajt. Az idei feltárás során sikerült tisztázni a vár kiterjedését, a lelőhely jellemző rétegviszonyait, továbbá adatokat szereztünk az egykori épület szerkezetéről, felépítéséről és az egyes építési periódusokról.

A jelenleg rendelkezésünkre álló adatok alapján a vár legkorábbi része az Anjou-kor második felében épülhetett. Az első, téglalap alaprajzú építmény kiterjedése É–D-i irányban 46 m hosszú és K–Ny-i irányban 27 m széles volt. Az É-i oldalon egy palotaszárny helyezkedett el, mellette pedig a 36x24 m kiterjedésű várudvar. A várkapu a várudvar középtengelyében, a Ny-i oldalon helyezkedett el. Az építmény téglából készült, a falvastagsága 1.5 m volt. Felmenő falszakaszokat csak az É-i oldalon sikerült feltárni, a vár többi részén mindenhol visszabontották az alapokig.

A vár második építési periódusában egy támpillérekkel megerősített palotaszárnyat emeltek a várudvar D-i oldalán, amely a korai, D-i várfalra támaszkodott. Ez az épület, a későbbi írott adatok alapján, feltehetően kéttraktusos volt. Az idei feltárás során a feltételezett D-i traktus pincéjének a részletét találtuk meg. Az építési mód és a felhasznált téglafajták alapján az előbbi palotaszárnyal egy időben épült meg a vár kaputornya, a korábbi kapu helyén, amelynek a nyílását kiszélesítették és köré egy négyszögletű tornyot építettek, amelynek szintén csak az alapozása maradt meg. Az építmény Ny-i oldalán még megfigyelhetők az egykori felvonóhídhöz tartozó szerkezeti elemek nyomai. A torony alapozásának a mérete 7x7 m, az alapfalai pedig 1.5 m vastagok voltak. Ez az építési periódus, a kályhacsempe leletek alapján, a Zsigmond-korban készült el.

A harmadik építési periódusban a D-i palotaszárnyakhoz tartozó támpilléreket kibővítik, illetve feltehetően a K-i várfal mellé további támpilléreket emelnek, amelyeken egy gótikus függőfolyosót alakítanak ki. Ennek nyomai az álló DK-i pilléren figyelhetőek meg, valamint a K-i falra nyitott kutatóárokban, az egykori várárokból kerültek elő az épület pusztulásakor leszakadt elemei (kisméretű, keskeny téglákból). Ezek az építkezések a 15. sz. második felében történhettek.

A negyedik építési periódusban az egész várat egy külső fallal veszik körül. A vár kiterjedése ekkor É–D-i irányban 55 m, K–Ny-i irányban pedig 37 m. Ennek a falnak is csak az alapozása maradt meg, kivéve a K-i oldalon, ahol egy téglamagasságban maradt meg. Az alapozási árkot különböző méretű terméskövekkel és téglatöredékekkel töltötték fel, majd habarcsot öntöttek közé. A felmenő falat nagyméretű téglákból építették. A kaputorony elé egy elővédművet építettek, amelynek a D-i és az É-

i falába beköt a külső várfal. Ny-i irányban a kiterjedése egyelőre ismeretlen. A várról fennmaradt egyetlen, 17. sz. végi ábrázolás alapján feltételezhető, hogy a külső várfal sarkain kerek bástyák álltak, habár erre biztos adataink még nincsenek. A korai várfal és a külső várfal között törmelékkel, illetve földdel tölthették fel, amit oszlopokkal erősíthettek meg (erre utaló nyomokat a D-i kutatóárokban sikerült találni). Szintén a falköz megerősítésére szolgált az É-i oldalon a Ny-i és a középső falcsont tömbje is. A legkésőbbi, külső falat várárok vette körül (ennek a szélessége egyelőre ismeretlen). A 16. sz. elejei, írott adatokból ismert átépítés erre az építési periódusra vonatkozhat.

Az utolsó időszakban kisebb hozzátoldások vagy visszabontások történtek. Az É-i oldalon a középső falcsont DNy-i sarkát visszavésték és egy téglapítményt (latrinaakna?) alakítottak ki a falközben, továbbá a korai időszakhoz tartozó palota belső falának megbontásával egy tűzhelyet létesítettek a valamikori épületen belül. Jelentősebb építkezésekről, átépítésről egyelőre nincsenek adataink. A 17. sz. végén keletkezett Kelcz Mihály-féle leírás ezt az utolsó periódus során kialakult állapotokat mutatja be.

A vár maradványainak nagyobbik része a 0350a helyrajzi számú területen található, a D-i oldala viszont túlnyúlik a 0351/1a és a 0352 helyrajzi számú területekre is. A 0351/1b területen 10–15 m hosszán és kb. 1.5 m széles sávban, feltehetően egy DNy–ÉK-i irányú fal maradványai futnak végig. A várhoz tartozó középkori település helye valószínűsíthetően a 0350b helyrajzi számú területen található, ennek a pontos kiterjedése egyelőre ismeretlen.

A vár 18. sz. elejei pusztulása után a területet folyamatosan érték antropogén hatások, aminek következtében a középkori és kora újkori rétegek és járósíntek nagy része valószínűleg lepusztult. A lelőhely egész területén, a jelenkori felszíntől 10–15 cm mélyen, közvetlenül a gypszint alatt a vár felrobbantása során keletkezett törmelékréteg található.

Szeged, 2015. 09. 12.

Berta Adrián
régész

Gólyavár költségvetés		
Egyéb eszközök		
Megnevezés	Bekerülési költség	
Bérlés július (1 felnőtt, 10 diák)	18.000,- Ft	* Egyéb eszközök, felszerelések: <u>rajzolóhoz:</u> rajztábla, kapsok, rajzmappa, irattartó mappa milliméterpapír, füzet, ceruza, törlőgumi, iránytű, kalapács, vízszintező, mérnöktű, szög, spárta, függőn, mérőszalag colostok, kirakós tábla <u>feltáráshoz:</u> nagysörprű, kissörprű, ecsetek, tapétázó kés, kispárta, kesztyű, műanyag vödör <u>raktározás, csomagolás:</u> papírzacskók, nylonzsák, krumpliszák, papírvatta, leletes-kosár, alkoholos filc, toll, körömkefe, edény, szárítórekesz, viaszosvászon, szerszámoszláda, szalag ásatási terület körbekerítéséhez
Bérlés augusztus (1 felnőtt, 6 diák)	12.400,- Ft	
Hatósági díj	8.500,- Ft	
Egyéb eszközök, felszerelések (feltáráshoz szükséges)*	83.630,- Ft	
Mobil WC	64.390,- Ft	
Konténer szállítás 2 alkalom	22.000,- Ft	
Víz	21.600,- Ft	
Scannelés	13.300,- Ft	
3 D fotózás	63.500,- Ft	
Földmunka – 2 alkalom	91.380,- Ft	
Geotextília	30.480,- Ft	
Összesen	429.180,- Ft	